

Suradnja Andrije Štampara i Mirka Dražena Grmeka na uspostavljanju povijesti znanosti u Hrvatskoj

Stella Fatović-Ferenčić

Zavod za povijest i filozofiju znanosti HAZU, Zagreb ^{*}
stella@hazu.hr

Vjekoslav Jerolimov

Zavod za povijest i filozofiju znanosti HAZU, Zagreb ^{*}
vjekoslav.jerolimov@gmail.com

SAŽETAK: U radu je prikazana uloga Andrije Štampara (1888–1958) i Mirka Dražena Grmeka (1924–2000) u institucionalizaciji i profesionalizaciji povijesti medicine/znanosti u Hrvatskoj. Na temelju *Ljetopisa* Jugoslavenske (danas Hrvatske) akademije znanosti i umjetnosti za razdoblje od 1950. do 1958., skripta (1953, 1957) i priručnika kolegija *Uvod u medicinu* (1961, 1971, 1996) te sekundarne literature, istražili smo karakter njihova odnosa. Utvrdili smo da je Štampar, uz svoju nastavničku auru, odigrao važnu ulogu i u Grmekovu zapošljavanju osnutkom Akademijina Odjela za historiju medicine 1952., ustanove koja je predstavljala polazište u institucionalizaciji povijesti medicine na našim prostorima. Oblikovanje Grmekova nastavničkoga statusa na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu 1954. odvija se uključivanjem upravo u Štamparov kolegij *Uvod u medicinu*, nakon habilitiranja za privatnoga docenta povijesti medicine iste godine. Štamparov mentorski odnos spram Grmeka razvidan je u prenošenju i poticanju nastavničkih i organizacijskih sposobnosti koje Grmek razvija u novome smjeru, oblikujući povijest znanosti, posve novu struku na našim prostorima. Ta znanstvena djelatnost intenzivno se razvija u okviru Instituta za povijest prirodnih, matematičkih i medicinskih nauka, koji Grmek osniva 1960., pa sve do danas unutar Zavoda za povijest i filozofiju znanosti HAZU, sljednika ranije spomenutoga Instituta. Štampar i Grmek gradili su originalne svjetove humanizma u medicini i širem društvenom kao i međunarodnom kontekstu, pri čemu su imali bliske humanističke i holističke poglede na medicinu, povijest i društvo.

Cljučne riječi: Andrija Štampar; Mirko Dražen Grmek; Odsjek za povijest medicinskih znanosti; Zavod za povijest i filozofiju znanosti; institucionalizacija povijesti znanosti; Hrvatska

 <https://orcid.org/0000-0001-9637-4792> [Stella Fatović-Ferenčić]

^{*} <https://ror.org/03d04qg82> [HAZU]

1. Uvod

U povijesnomedicinskim studijama uobičajeni su prikazi uloge Andrije Štampara (1888–1958) u razvoju javnoga zdravstva, kao i prikazi uloge Mirka Dražena Grmeka (1924–2000) u konceptualizaciji bolesti kroz pojmove emergentnih bolesti i patoce-neoze. Interakcija i suradnja ovih dvaju velikana međutim do sada nije bila predmetom sustavnije analize. Jednako tako, tek sporadički, navode se njihova inicijalna nastojanja 1950-ih vezana uz institucionalizaciju i profesionalizaciju povijesti medicine/znanosti u Hrvatskoj.

Stoga ćemo se u ovome radu fokusirati na razdoblje pedesetih godina prošloga stoljeća, kada je Štampar, već renomirani predstavnik medicine, bio dekan Medicinskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i predsjednik JAZU-a (danas HAZU), dok Grmek, kao student, potom mladi liječnik, tek počinje razvijati svoj interes spram povijesti medicine. Prikazat ćemo pozadinu i rezultate njihove suradnje te mehanizme uspostave povijesti znanosti kroz institucionalizaciju ove struke.

2. Andrija Štampar na čelu Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti

Četrdesetih i pedesetih godina prošloga stoljeća Andrija Štampar predaje na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, djeluje kao dekan, reformirajući nastavu (Grmek 1966: 40–43), čemu pridonosi i kao rektor Sveučilišta (Grmek 1966: 41). Na globalnome planu jedna je od ključnih osobnosti s obzirom na osnutak i organizaciju Svjetske zdravstvene organizacije (Kesić 1961: 184–190; Grmek 1966: 45–48; Dugac i dr. 2008: 697–708; Fatović-Ferenčić i Kuhar 2019: 269–284).¹

U tadašnjoj Jugoslavenskoj, danas Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti (JAZU/HAZU), tijekom 1946. i 1947. dolazi do unutarnje reorganizacije, osnutkom pojedinih odjela (Gušić 1949b: 25–29). Prirodoslovlje i medicina potpali su tako u novoosnovani III. Odjel za prirodne i medicinske nauke, prvi redoviti članovi kojega su bili otorinolaringolog Branimir Gušić i dermatovenerolog Franjo Kogoj (Gušić 1949d: 13; Pećina i Fatović-Ferenčić 2017: 201–204). Premda medicinar, Andrija Štampar bio je izabran za redovitoga člana I. Odjela za filozofiju i društvene nauke (Gušić 1949c: 12).² Štampar je, kao što je već navedeno, u tome razdoblju na vrhuncu svojih postignuća: ravnatelj je Škole narodnoga zdravlja u Zagrebu (1945), dekan Me-

¹ Štampar je bio prvi potpredsjednik Ekonomsko-socijalnog vijeća UN-a (1946); Predsjednik Privremene (Interimne) komisije, pa do ratifikacije ustava SZO-a (1948) obavlja vođenje te organizacije. Predsjeda I. Skupštinom SZO-a (Ženeva, 1948).

² Štampar je izabran za redovitoga člana u I. Odjelu za filozofiju i društvene nauke, a ne kako bi se očekivalo u III. Odjelu za prirodne i medicinske nauke.

dicinskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (1940–41., 1952–57) i rektor Zagrebačkoga sveučilišta (1945/46.). Nakon izbora novih članova Akademije, 11. veljače 1947., Privremeni odbor Akademije sazvao je, u skladu s odlukom Ministarstva prosvjete, izvanrednu glavnu skupštinu, 4. ožujka 1947., na kojoj je za predsjednika Akademije izabran Andrija Štampar, za potpredsjednika Miroslav Krleža, a glavnim tajnikom postao je Branimir Gušić (Vouk 1949: 29).

Slika 1. Andrija Štampar (Brodski Drenovac, 1. rujna 1888. – Zagreb, 26. lipnja 1958.) / **Figure 1.** Andrija Štampar (Brodski Drenovac, 1 September 1888 — Zagreb, 26 June 1958)

Nakon izbora, u svom govoru Štampar je naglasio: *Ali već sada mogu uvjeriti akademike, da ću biti Akademiji vjeran i da ću raditi u skladu s radom pojedinih odjela. Naša se Akademija nalazi pred novim zadacima, pred proučavanjem ekonomskih i socijalnih prilika naših naroda. Ni nauka ni umjetnost ne mogu živjeti same za sebe, već moraju služiti narodu i njegovim potrebama. Akademija treba biti centar i koordinator znanstvenoga rada, osobito u Hrvatskoj, da pod svoje okrilje stavi postojeće znanstvene zavode, da pripomogne osnivanje novih i da u svoje redove uvede nove snage. Trebamo sve učiniti, kako bi rad obnovljene Akademije bio okrunjen praktičnim rezultatima. Čeka nas obnova zemlje, a ona može biti uspješna samo ako je znanstveno fundirana* (Gušić 1949a: 46) (Slika 1).

Dolaskom na čelo Akademije Štampar započinje širiti svoju socijalno-medicinsku ideologiju te je već na njegovu inicijativu, 27. prosinca 1947., odlukom Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, osnovan Institut za medicinu rada. Tije-

kom 1948. godine provedene su sve pripreme za rad Instituta, a godinu dana kasnije službeno je zaživjela i znanstvenoistraživačka djelatnost ove ustanove (Reiner 2008: 319–322). Bio je to dobar temelj i za osnutak Akademijina Instituta za povijest prirodnih, matematičkih i medicinskih znanosti 1960., kojemu će na čelu do 1963. godine biti upravo Mirko Dražen Grmek. Riječ je o povjesničaru medicine koji je uspio institucionalizirati i usmjeriti razvoj povijesti znanosti na našim prostorima (Dugački 2007: 131–135; Jerolimov i Fatović-Ferenčić 2025: 144–153).³

3. Andrija Štampar – Grmekov profesor

U studentskome razdoblju Grmek je impresioniran predavanjima Andrije Štampara, njegovim postignućima i stajalištima vezanima uz koncept globalnoga zdravlja. Istovremeno ga privlači i Povijest medicine, predmet koji mu razotkriva krhkost znanstvenih hipoteza, teorija i dogmi, potvrđujući mitove o bolestima i mehanizmima njihova liječenja (Fatović-Ferenčić 2003: 1028–1030).⁴ Interes i širina pogleda predavača ovih kolegija usmjeravali su njegovu znatiželju, motivirajući ga istovremeno na sudjelovanje u osnutku studentskoga časopisa *Medicinar* 1946. godine (Dugački 2007: 131).⁵ Uz rad u uredništvu, Grmek časopisu pridonosi i pisanjem članaka iz povijesti medicine, a njegov prvijenac tematizira život i rad Gjura Armena Baglivija (Grmek 1946–47: 39–47). Grmekov interes za povijest medicine zapazio je internist i povjesničar medicine Lujo Thaller te ga pozvao da održi predavanje u Sekciji za povijest medicine Zbora liječnika.⁶ Grmek je ponudu prihvatio te je predavanje o koparskom liječniku i jednom od predstavnika ijatrofizike Santoriju Santoriju odr-

³ Mirko Dražen Grmek (Krapina, 1924 – Pariz, 2000). Studij medicine završio u Zagrebu 1951., a doktorirao iz povijesti medicine u Zagrebu 1958. i iz filozofije u Parizu 1971. godine. Osnivač je Instituta za povijest prirodnih, matematičkih i medicinskih znanosti; od 1960. sveučilišni profesor Zagrebačkog sveučilišta. Preselivši se u Pariz, djelovao je u francuskom Nacionalnom centru za znanstvena istraživanja (1963–73), a zatim bio voditelj studija za povijest znanosti i sveučilišni profesor na Sorbonnei (1973–89). Bio je dopisni član HAZU-a, laureat triju francuskih akademija, predsjednik Međunarodne akademije za povijest znanosti, glavni urednik *Liječničkoga vjesnika*, *Medicinske enciklopedije* Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža i *Međunarodne enciklopedije znanosti i tehnike* (*Encyclopédie internationale des sciences et des techniques*, I–X, 1969–73). Epidemiologiju je obogatio pojmom patocenozе, protumačivši međusobnu ovisnost i uzajamnost različitih bolesti u nekoj populaciji, a koristio se povijesnim spoznajama u tumačenju emergentnih bolesti, osobito AIDS-a. Bio je duhovni vođa hrvatskoga iseljenništva u Francuskoj, bitno je utjecao na francusko javno mnijenje u prilog promjeni negativnoga odnosa prema Hrvatskoj (<https://www.enciklopedija.hr/clanak/grmek-mirko-drazen>, 24. VII. 2025).

⁴ Povijest medicine predaje se na Medicinskom fakultetu od 1927. godine. Osnivač ovoga kolegija bio je internist i povjesničar medicine Lujo Thaller (1891–1949).

⁵ U vrijeme Grmekova studija kolegij Povijest medicine slušao se tijekom V. semestra dva sata tjedno, a predavač je bio neuropsihijatar i povjesničar medicine Lavoslav Giesinger (1901–1986).

⁶ Tada Zbora liječnika Hrvatske (ZLH), danas Hrvatskoga liječničkoga zbora (HLZ).

žao 9. veljače 1947. na sastanku Sekcije iz povijesti medicine. Bio je to početak njegove suradnje sa Sekcijom Zbora, koja će se kasnije proširiti i na širu suradnju sa Zborom kao cjelovitom udrugom, a održat će se sve do kraja njegova života (Fatović-Ferenčić 2002: 165–169).⁷

Slika 2. Mirko Dražen Grmek (Krapina, 9. siječnja 1924. – Pariz, 6. ožujka 2000.) / **Figure 2.** Mirko Dražen Grmek (Krapina, 9 January 1924 — Paris, 6 March 2000)

Prevenција bolesti i čuvanje zdravlja tada su još uvijek u fokusu interesa medicinara implicirajući promjene, ne samo unutar strategija javnoga zdravstva već i globalnoga socijalnoga konteksta. Štamparova ideologija i postignuća na međunarodnoj razini te predavanja na Medicinskom fakultetu nadahnjuju Grmekov pogled na medicinu, usmjeravajući ga suprotno od fragmentacijskih trendova medicinskih specijalizacija koji se u to vrijeme snažno razvijaju. Nismo sa sigurnošću mogli ustvrditi kada i kako je Grmekova i Štamparova suradnja započela, ali vjerojatno je to bilo još u vrijeme Grmekovih studentskih dana. Štampar će, uz svoju nastavničku auru, imati važnu ulogu i u Grmekovu zapošljavanju upravo u tadašnjem JAZU-u, kojoj je Štampar bio na čelu i u vrijeme nakon Grmekove diplome (Slika 2).

⁷ Potkraj 1953. Grmek postaje glavnim urednikom *Liječničkoga vjesnika* i na toj dužnosti ostaje do 1958. godine. Pod njegovim vodstvom *Liječnički vjesnik* je 1957. uvršten u jednu od najpopularnijih indeksnih baza u području medicine, Index Medicus. Godine 1954., u povodu 80. obljetnice Zbora liječnika Hrvatske, Grmek je uredio posebnu prigodnu knjigu *Iz hrvatske medicinske prošlosti*. Nakon odlaska u Francusku Grmek ostaje u Savjetodavnom odboru *Liječničkoga vjesnika* i nastavlja objavljivati na njegovim stranicama do 1995. godine.

4. Početci rada na institucionalizaciji i profesionalizaciji povijesti medicine

Početke razvoja povijesti medicine kao akademske discipline smještamo u kasne 1920-e godine prošloga stoljeća, kada na poticaj Eduarda Radoševića Lujo Thaller kreće u realizaciju ideje o osnutku i uvođenju povijesti medicine kao akademske discipline (Jerolimov 2025: 166–168). Dana 4. srpnja 1927. Lujo Thaller izabran je za honorarnog profesora povijesti medicine, a 5. studenog 1927., njegovim predavanjem na temu *Značenje povijesti medicine*, utemeljena je povijest medicine kao akademska disciplina na zagrebačkom Medicinskom fakultetu (Glesinger 1978: 571–573; Belicza 1998: 277–285). Borba za njen opstanak i status trajat će, međutim, tijekom sljedećih desetljeća. Grmek tijekom svog studija već sluša ovaj predmet, koji nakon Thallera predaje Lavoslav Glesinger (Belicza 1990: 193–197). Povijesnomedicinska aktivnost se, dakle, u to vrijeme odvija u sklopu Medicinskoga fakulteta i Zbora liječnika tek s Lavoslavom Glesingerom, kao jedinim stalno zaposlenim profesionalnim povjesničarom medicine.

Diplomiravši 29. studenog 1951., Grmek započinje s obvezatnim liječničkim stažem u Zadru sa zacrtanim ciljem istraživanja unutar bogata Zadarskoga arhiva. Da je i taj aspekt njegova zaposlenja bio povezan sa Štamparom upućuje Grmekovo izvješće objavljeno u *Ljetopisu JAZU* 1952., u kojem navodi da je boravak u Zadru bio odobren *na prijedlog Odjela za medicinske nauke, a pomoću Predsjedništva Jugoslavenske akademije, za boravak u Zadru radi proučavanja tamo sačuvane povijesne građe* (Grmek 1953: 15–147).

Kao predsjednik JAZU-a Štampar se zalaže za osnutak novih istraživačkih jedinica unutar Akademije, pa je tako zaslužan za osnivanje Instituta za higijenu rada koji se sastojao od sedam jedinica. Jedna od njih bio je i Odjel za historiju medicine u sklopu kojega Grmek započinje svoje zaposlenje 11. studenog 1952. kao asistent (Kostrenčić 1955a: 67). Prema izvješću objavljenom u Akademijinu *Ljetopisu*, u Odjelu se odmah započelo s *izučavanjem materijala iz Državnog arhiva u Zadru; prikupljanjem materijala o povijesti hrvatskog kolegija u Bologni, radilo se na historijsko-medicinskim člancima za Enciklopediju Jugoslavije i na redigiranju alfabeta rija Medicinske enciklopedije* (Kostrenčić 1955b: 69). Već tada su za tisak bile priređene publikacije u Grmekovu autorstvu: *Istarski liječnik Santorio Santorio i njegovi aparati i instrumenti te Srednjevjekovni salernski medicinski rukopis*. Štampar je zasigurno bio zainteresiran za Grmekovo usavršavanje u inozemstvu, budući da kod nas nije bilo takve ustanove. Prema navodima u pismu koje šalje povjesničaru medicine Henryju Sigeristu, poticao je Grmekovu aplikaciju na natječaj za usavršavanje na Institutu za povijest medicine na Johns Hopkinsu. Nažalost, taj pokušaj je ostao bez uspjeha, jer su te 1952. godine stipendije bile osigurane isključivo za američke i kanadske studente (Méthot 2019: 6–7).

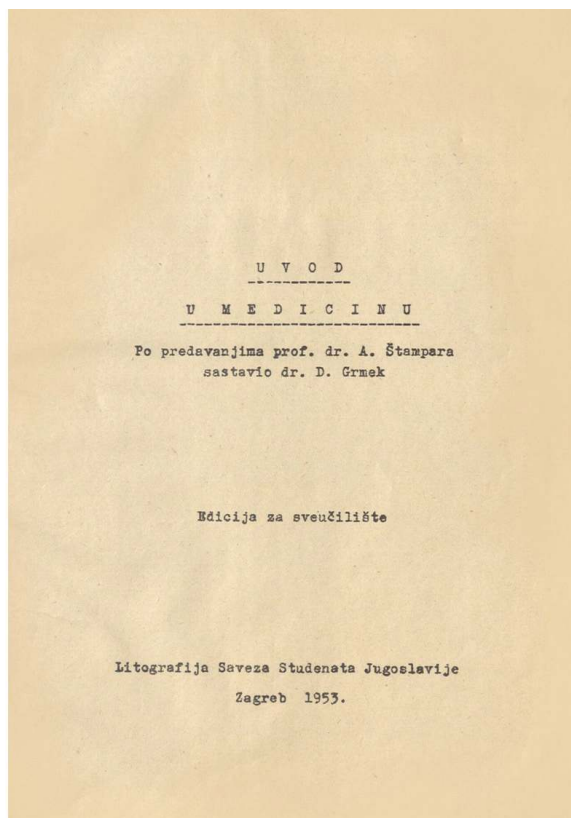
Institut za medicinska istraživanja reorganiziran je tijekom 1953., a istovremeno je konstituiran Savjet Instituta, čijim je predsjednikom izabran upravo Andrija Štampar, te je donesen pravilnik i ustrojeno Vijeće Instituta (Kostrenčić 1956: 85–93). Odjel za historiju medicine, kao sastavnica ovoga instituta, bio je smješten u Demeatrovoj ulici 18 u Zagrebu, a Mirko Dražen Grmek imenovan je njegovim direktorom (Jerolimov i Fatović-Ferenčić 2025: 144–153).

Grmekovi početci rada u Odjelu za historiju medicine obilježeni su istraživanjima u arhivima dalmatinskih gradova. Poseban interes posvećuje Dominku Dubrovčaninu, o čemu će opsežniju studiju objaviti i u *Liječničkom vjesniku* (Grmek 1953c: 217–233). Ozbiljnost pristupa, minuciozan arhivski rad, uvjerljiva komparativna analiza i zaključci vezani uz podrijetlo i identitet ovoga srednjovjekovnoga liječnika rezultirali su kvalificiranjem ovoga istraživanja u habilitacijsku radnju. Grmek je time već 1954. dobio dopuštenje za držanje predavanja na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Zasiurno je čitav njegov akademski napredak pratio i poticao Štampar, koji ga je uveo u držanje nastave u okviru svog predmeta Uvod u medicinu. Na tu će se činjenicu Grmek osvrnuti i u članku *Proučavanje i nastava povijesti medicine u Jugoslaviji* u kojemu navodi: *Početkom 1954. habilitirao sam se radnjom o životu i djelima srednjovjekovnog medicinskog pisca Dominka iz Dubrovnika za privatnog docenta za historiju medicine, pa su mi iste godine povjerena predavanja iz predmeta »Uvod u medicinu«* (Grmek 1962: 5–21).

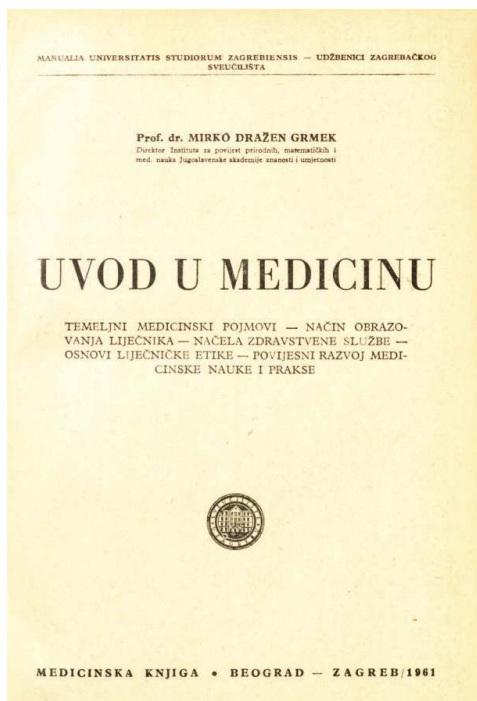
Segment teksta koji je objavio u navedenom članku jasno ukazuje na socijalno-medicinski naglasak i sadržaj nastavnog programa u kojemu je Grmek sudjelovao, a koji je u potpunosti bio u duhu Štamparove ideologije: *Prema nastavnom programu svrha je tog kolegija, da studenti upoznaju osnovne medicinske pojmove i da već na početku studija steknu ispravne poglede na zadaću i društvenu funkciju liječnika u prošlosti i sadašnjosti, da ispravno shvate zadaću medicine i položaj liječnika u vezi s razvojem mišljenja o valjanom uređenju javne zdravstvene službe. Na svojim predavanjima nastojim da pomoću analize historijskog razvoja medicinske teorije i prakse objasnim studentima značenje osnovnih medicinskih pojmova i da istom metodom ukažem na principe liječničke deontologije i probleme društvene primjene medicine (veza bolesti-siromaštvo, sistemi uređenja zdravstvene službe, razvoj socijalnog osiguranja, međunarodna zdravstvena suradnja, itd.)* (Grmek 1962: 5–21).

U skladu s nastavničkim obvezama, Grmek od Štampara dobiva zadatak da priredi skripta za studente, što je i ostvario s punim uspjehom, pa su ta skripta doživjela dva izdanja (Grmek 1953b; Grmek 1957). Nakon toga, otisnut je i priručnik za studente naslovljen *Uvod u medicinu* (Grmek 1961), koji je doživio još dva ponovljena izdanja (Grmek 1971; Grmek i Budak 1996). U uvodniku prvoga izdanja ove knjige Grmek navodi kako ju posvećuje svojim pokojnim učiteljima: povjesničaru medicine Luj Thalleru i organizatoru zdravstvene službe Andriji Štamparu. U nastavku na-

glašava: *Bez Štamparova poticaja ova knjiga vjerojatno nikad ne bi bila napisana. Godine 1945. uveo je profesor Štampar na Medicinskom fakultetu u Zagrebu posebna predavanja »O liječniku i njegovoj ulozi u društvu«. Ubrzo su se ta predavanja pretvorila u stalni kolegij »Uvod u medicinu«, namijenjen studentima prvog semestra. Po Štamparovim snjernicama napisao sam 1953. posebna skripta, a iduće godine povjerena su mi predavanja iz navedenog kolegija (Grmek 1961) (Slika 3). Sadržaj obiju skripta slijedi izvornu strukturu Štamparovih predavanja, dok će se sadržaj i koncepcija kasnijih izdanja, u opsegu priručnika, modificirati prema potrebama i razvoju ovoga nastavnog kolegija (Slika 4). U trećem izdanju priručnika *Uvod u medicinu* otisnuti su svi predgovori prijašnjih izdanja, što i na taj način ukazuje na kontinuitet i razvoj ovoga predmeta (Grmek i Budak 1996).*

Slika 3. Grmek, Mirko Dražen (ur.). 1953. *Uvod u medicinu*. Skripta po predavanjima profesora Štampara. Zagreb: Savez studenata Jugoslavije / **Figure 3.** Mirko Dražen Grmek (ed.). 1953. *Introduction to Medicine*. Course notes based on Professor Štampar's lectures. Zagreb: Union of Yugoslav Students

Slika 4. Grmek, Mirko Dražen. 1961. *Uvod u medicinu*. Priručnik Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Beograd–Zagreb: Medicinska knjiga / **Figure 4.** Mirko Dražen Grmek. 1961. *Introduction to Medicine*. Manual of the School of Medicine, University of Zagreb. Belgrade–Zagreb: Medicinska knjiga

Štampar u svom fokusu na javnozdravstvenu tematiku i populacijsku politiku anticipira gerijatrijsku problematiku. Na to se opsežno osvrnuo u svojoj knjizi *Higijena i socijalna medicina*, objavljenoj 1940. godine. U njoj komparira vitalnu statistiku na području Europe, upućujući na promjene s kojima će se medicina i društvo nositi u suočavanju s rastućom staračkom populacijom (Štampar 1940). Grmek se također bavi tom tematikom te je sudjelovao na XV. međunarodnom kongresu za povijest medicine u Madridu kao delegat Akademijaskog savjeta FNJR, gdje je održao predavanje pod naslovom *Historijski aspekti osnovnih problema gerontologije* (Novak 1957: 81–82). U vrijeme Štamparova predsjedništva u JAZU-u, unutar Akademijina medicinskog odjela pokrenute su rasprave na temu starenja, a kasnije je izdan i zbornik radova koji je uredio Franjo Kogoj (Kogoj 1958). Riječ je o pionirskim raspravama o ovoj problematici na području Hrvatske (Fatović-Ferenčić i Kuhar 2020: 167–172). U zborniku radova otisnut je i opsežan Grmekov članak u kojemu prati terminologiju i razvoj stajališta vezanih uz odnos društva i mehanizme shvaćanja i zbrinjavanja staračke populacije, prezentirajući ih kao dinamičnu mijenu svjetonazora i medicin-

skih hipoteza (Grmek 1958: 21–102). Ova Grmekova studija objavljena je u nekoliko verzija (Grmek 2019b: 86–103), a iz izvješća o Grmekovu opusu, koji je objavljen u kontekstu njegova proglašenja za dopisnoga člana JAZU-a 1966., navodi se da je taj tekst, u ruskom prijevodu u Sovjetskome savezu, doživio izdanje u 20 000 primjeraka (Karšulin 1966: 196–205). Tematika starenja kojom se započeo baviti u Hrvatskoj pokazat će se izazovom i nakon njegova odlaska u Francusku, gdje će, na poticaj Fernanda Braudela, Grmek sudjelovati u radu konferencije na École Pratique des Hautes Études (‘Šesta sekcija’) o povijesti ideja koje se tiču uzroka starenja (Fiolić i dr. 2019: 1073–1080). Već u ovom razdoblju Grmek sudjeluje na kongresima povijesti medicine i znanosti pa je tako, zahvaljujući njegovu sudjelovanju na Osmom međunarodnom kongresu za povijest prirodnih znanosti u Firenci, Jugoslavija bila prihvaćena za člana Međunarodne unije za povijest znanosti (Novak 1960: 81–82).

Prepoznatljiva je Grmekova rana orijentiranost spram socijalno-medicinskih tema, što se zasigurno može pripisati njegovoj suradnji sa Štamparom. To potvrđuju i pojedina Akademijina izvješća: *Posebna pažnja bila je posvećena proučavanju socijalnih faktora u općem razvoju medicine, proučavanju povijesnog razvoja medicine rada i gerontologije te staroslavenskoj medicini* (Novak 1961: 96–97). Opsežna Grmekova studija o povijesti medicine rada objavljena je u časopisu *Instituta za higijenu rada* (Grmek 1957b: 128–165), a on iste godine objavljuje i osvrt na pionire socijalne medicine (Grmek 1957a: 443–448).

Koncept preventivne medicine, na kojemu je Štampar inzistirao, nadahnjuje Grmeka u praćenju razvoja preventivnih mjera protiv zaraznih bolesti u prošlosti. Analiza mehanizama preventivne zaštite i poznavanje epidemiologije zaraznih bolesti zasigurno su produbili Grmekov pogled te moguće utjecali na korekciju prethodnih podataka, vezanih uz prioritet u uvođenju karantene i pozicioniranje Dubrovnika kao grada u kojem je uvedena prva takva zaštitna mjera na svijetu 1377. godine (Grmek 1959, 30–33; Grmek 1980, 9–55).

5. Osnutak Instituta za povijest prirodnih, matematičkih i medicinskih znanosti JAZU

Krajem 1958. Grmek dovršava svoju disertaciju i brani je na Medicinskom fakultetu. Bio je to važan korak u borbi za pozicioniranje povijesti medicine kao znanstvene discipline na Zagrebačkom sveučilištu. Nastavlja suradnju sa Zborom liječnika, započetu još od studentskih dana, te s Leksikografskim zavodom na projektu medicinskih enciklopedija. Prepoznat kao istaknuti stručnjak na području povijesti znanosti sa širokom vezom suradnje u međunarodnim tijelima, Grmek je izabran i za tajnika *Nacionalnog komiteta za povijest znanosti*, pa se preko Akademijina Odjela za historiju medicine odvijao i sav rad toga tijela (Novak 1961: 96–97).

Nakon Štamparove smrti 1958. Grmek nastavlja svoj rad unutar JAZU-a i u organizacijskom smislu, te uspijeva osnovati prvu ustanovu na čitavom teritoriju tadašnje Jugoslavije koja će se baviti poviješću znanosti. Rješenjem Predsjedništva JAZU, 7. svibnja 1959., o osnivanju Instituta za povijest prirodnih, matematičkih i medicinskih nauka, ostvarena je tako Grmekova ideja o povezivanju prirodnih znanosti kroz istraživanja njihove povijesti i filozofije (Jerolimov i Fatović-Ferenčić 2025: 144–153). Tada se definiraju i zadatci te ustanove i to: *da organizira, podstiče i vrši naučni rad na području historije prirodnih, matematičkih i medicinskih nauka, s osobitim obzirom na razvoj tih nauka u južnoslavenskim zemljama, u prvom redu u Hrvatskoj; da razrađuje i usavršava historijsku metodologiju na području nauka zastupanih u radu Instituta; da prikuplja i obrađuje arhivsku, bibliografsku i muzejsku građu, koja je u vezi s naučnom djelatnosti Instituta te da vodi brigu o uzdržavanju i razvoju takvih zbirki u sastavu Instituta, da bi se osposobile za naučno iskorištavanje; da radi na usavršavanju naučnog i stručnog kadra i stvaranju naučnog i stručnog podmlatka; da objavljuje rezultate svoga naučnog i stručnog rada u periodičkim i drugim publikacijama Instituta, vodeći računa o njihovom značenju za nacionalne, društvene i kulturne interese zemlje; da pruža pomoć u pitanjima organizacije i vršenja nastave u povijesti nauka koje ulaze u djelokrug rada Instituta, napose da svojim preporukama pomaže unapređenje te nastave na odgovarajućim fakultetima Sveučilišta u Zagrebu i drugim visokim učilištima* (Mirković 1963, 81–82). Jezgru Instituta činio je Odjel za historiju medicine Instituta za medicinska istraživanja, koji je vodio Grmek, a koji s osobljem i inventarom prelazi 1. siječnja 1960. u novoosnovani Institut. Vodstvo novoosnovanoga Instituta povjereno je 10. lipnja 1960. Mirku Draženu Grmeku. Institutu je u siječnju 1960. pripojen Spomen-muzej Ruđera Boškovića na Lokrumu, a 1. ožujka 1960. preuzet je i Zavod za povijest medicine Medicinskog fakulteta u Zagrebu. Na temelju sporazuma s Farmaceutskim društvom Hrvatske, uklopljen je 17. svibnja 1960. u ovaj Institut i dotadašnji Institut za povijest farmacije sa svojom zbirkom. Konačno je 13. prosinca 1960. Zbor liječnika Hrvatske prepustio Institutu na trajnu upotrebu i čuvanje materijal Muzeja za povijest zdravstva u Hrvatskoj Liječničkoga zbora. Tijekom 1960. godine formiran je Savjet Instituta, a na temelju raspisanoga natječaja izabrana su tri viša znanstvena suradnika (prof. dr. Lavoslav Glesinger, prof. dr. Mirko Dražen Grmek i doc. dr. Hrvoje Tartalja) te tri asistenta (Žarko Dadić, Antun Dorn i Renata Peroš) (Jerolimov i Fatović-Ferenčić 2025: 144–153).

Grmek će voditi ovaj institut sve do 1963. godine, kada odlazi u Francusku, gdje će ostati živjeti i djelovati do kraja svoga života. Netom prije odlaska uspijeva pokrenuti izdavački niz Instituta pod nazivom *Rasprave i građa za povijest znanosti* koji izlazi i danas (Fatović-Ferenčić i Paušek Baždar 2017: 43–45).

Grmekov odlazak u Francusku nije značio prekid suradnje s Institutom ni hrvatskim znanstvenicima. Jednako tako dio njegovih istraživanja započelih u Hr-

vatskoj nastaviti će se i u Francuskoj. U tom smislu zasigurno je vrijedna spomena dvojezična monografija upravo o Andriji Štamparu, naslovljena *U borbi za narodno zdravlje: Izabrani članci Andrije Štampara* koju je Grmek uredio (Grmek 1966). Knjigu je objavila Škola narodnog zdravlja »Andrija Štampar« u suradnji s Jugoslaven-skom akademijom znanosti i umjetnosti 1966. godine, te uz potporu Svjetske zdravstvene organizacije. Autori predgovora su Marcollino Gomes Candau, tada direktor Svjetske zdravstvene organizacije, Grga Novak u ulozi predsjednika JAZU-a, te Branko Kesić, tada direktor Škole narodnog zdravlja »Andrija Štampar«. Grmek je za autore predgovora nesumnjivo izabrao tada relevantne i istaknute osobnosti koje su najobjektivnije mogle ocijeniti Štamparova postignuća, a sebi je ostavio prostor za opširan tekst koji je naslovio *Životni put Andrije Štampara*. Za pretisak je odabrao i dvadeset tekstova Andrije Štampara, iz kojih je smatrao da se najbolje iščitava vizija i djelokrug Štamparovih životnih aktivnosti: socijalna medicina, javno zdravstvo, zdravstveno prosvjećivanje i međunarodna suradnja. Tekstovi reflektiraju Štamparovu ideologiju, dominirajući aspekt prevencije te unaprijeđenja zdravlja populacije. Naglašen je i Štamparov sustav mreže zdravstvenih ustanova, jednaka i svima dostupna zdravstvena skrb te uloga liječnika koja se temelji na zdravstveno-socijalnom i prosvjetiteljskom radu. Tako zaokruženo i jasno oslikano Štamparovo djelo ostalo je niz godina jedini izvornik za izučavanje i poznavanje Štamparove ideologije dostupan široj akademskoj javnosti.

6. Zaključak

Andrija Štampar zasigurno je imao važnu ulogu na samim počecima Grmekove karijere. Prepoznao je nadarenost tada mlada liječnika i njegov afinitet prema razumijevanju kulturno-povijesnoga sadržaja medicine. Utjecao je na Grmekov rani interes spram socijalno-medicinske i javnozdravstvene tematike, te mu je poklonio povjerenje zapošljavanjem u Odjelu za historiju medicine pri tadašnjem JAZU-u, ustanovi koja je predstavljala inicijalni institucionalni okvir razvoja institucionalizirane povijesti medicine. To je povjerenje Grmek od samih početaka opravdavao pa se Štampar pobrinuo i za Grmekov nastavnički status na Medicinskom fakultetu, uključivanjem u svoj kolegij Uvod u medicinu. Tu je činjenicu Grmek nerijetko naglašavao: *zahvaljujući pomoći i razumijevanju Andrije Štampara, tada predsjednika Akademije i dekana, postao sam profesor povijesti medicine pri Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu* (Grmek 2000: 50–54). Karakter suradnje Štampara i Grmeka bio je, dakle, i mentorski, u sklopu kojega su Štamparovo iskustvo i organizacijska sposobnost otvorili prostor koji je Grmek razvijao u novom smjeru, institucionalizirajući i profesionalizirajući povijest znanosti, posve novu struku na našim prostorima.

Andrija Štampar je bio javnozdravstveni strateg i organizator, Mirko Dražen Grmek povjesničar znanosti i filozof, a njihovi putovi su se dodirivali, potaknuti idejama holizma i humanizma u medicini i znanosti općenito. Štampar je taj cilj ostvarivao kroz organizaciju i reforme zdravstva u kontekstu socijalne medicine, promovirajući koncept globalnoga zdravlja, a Grmek prateći razvojne procese znanstvenih dostiga propitujući i razotkrivajući medicinske mitove. Obojica su gradila pogled na cjelovitu medicinu prožetu društvenim i kulturnim odrednicama. Takva medicina tražila je multidisciplinarnost u istraživanjima, gradnju mostova između različitih struka kako bi se sagledala globalna slika (Fatović-Ferenčić i Kuhar 2019: 269–284). Štampar je u Grmeku prepoznao nadarenog i posvećenog istraživača, koji širinom svoga znanja može sagledati ulogu liječnika u društvu, motreći sve njegove pozicije, zablude i nastojanja te dijakronijsko kretanje bolesti i svekoliko koncipiranu borbu protiv njih. Štampar je društvo doživljavao kao organizam, dok je Grmek, s druge strane, u tom organizmu pronalazio tragove strategija i mehanizama djelovanja kroz vrijeme, kako kroz pogled na prevenciju epidemija tako i kroz politike uništenja hrvatskoga identiteta (uništavanjem povijesnih i kulturnih spomenika) za vrijeme Domovinskoga rata (Grmek 2019a: 159–165). Vjerujući da rat, nacionalna mržnja i etničko čišćenje pripadaju socijalnoj patologiji, proučavao je korijene velikosrpskih imperijalističkih težnji, njihovu agresiju i sustavnu ideologiju etničkoga čišćenja od početka XIX. stoljeća, pozivajući se na dokumentirane podatke nepoznate europskoj javnosti i suprotne prethodno prihvaćenim tezama (Grmek i dr. 1993).

Obojica velikana sagledavali su medicinu svaki iz svoje perspektive, svaki alatima svoje struke, pomičući granice ustaljenih dogmi, gradeći originalne svjetove humanizma u medicini i širem društvenom i međunarodnom kontekstu.

LITERATURA

- Belicza, Biserka. 1990. »Povijesno-medicinski rad prof. dr. sc. Lavoslava Glesingera (1901-1986)«. *Liječnički vjesnik*, 112: 193–197.
- Belicza, Biserka. 1998. »Lujko Ljudevit pl. Thaller (1891-1949) utemeljitelj i promotor povijesti medicine kao akademske discipline u Hrvatskoj«. *Medicus*, 7: 277–285.
- Dugac, Željko, Stella Fatović-Ferenčić, Luka Kovačić i Tomislav Kovačević. 2008. »The Care for Health cannot be limited to one Country or one Town only, it must extend to the entire World: the Role of Andrija Štampar in the building of the World Health Organization«. *Croatian Medical Journal*, 49: 697–708.
- Dugački, Vladimir. 2007. »Prof. dr. sc. Mirko Dražen Grmek«. U: Pećina, Marko i Stella Fatović-Ferenčić (ur). *Klio u medicinskoj praksi*. Rasprave i građa za povijest znanosti (Knjiga 8), Razred za medicinske znanosti (Svezak 4), 131–135. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti.
- Fatović-Ferenčić, Stella. 2002. »*Liječnički vjesnik* u povijesti medicine i povijest medicine u *Liječničkom vjesniku*: U povodu 125. obljetnice izlaženja *Liječničkog vjesnika*«. *Liječnički vjesnik*, 124: 165–169.

- Fatović-Ferenčić, Stella. 2003. »History of Medicine Teaching Program in Croatia«. *Academic Medicine*, 78: 1028–1030.
- Fatović-Ferenčić, Stella i Snježana Paušek Baždar. 2017. »Rasprave i građa za povijest znanosti«. *Glasnik HAZU*, 4 (6): 43–45.
- Fatović-Ferenčić, Stella i Martin Kuhar. 2019. »Imagine All the People: Andrija Štampar's Ideology in the Context of Contemporary Public Health Initiatives«. *Acta medico-historica Adriatica*, 17 (2): 269–284.
- Fatović-Ferenčić, Stella i Martin Kuhar. 2020. »For aging not passively endured, but actively experienced: on Symposium on Gerontology from 1958«. *Croatian Medical Journal*, 61 (3): 167–172 (<https://doi.org/10.3325/cmj.2020.61.167>).
- Fiolić, Marta i Marko Lovrić. 2019. »Mirko Dražen Grmek i škola Annales«. U: Agićić, Damir, Hrvoje Petrić, Filip Šegvić (ur.). *Zbornik Drage Roksandića, 1073–1080*. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za povijest, Zavod za hrvatsku povijest.
- Glesinger, Lavoslav. 1978. »Prof. dr. Lujo Thaller i počeci nastave povijesti medicine na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu«. *Liječnički vjesnik*, 100: 571–573.
- Grmek, Mirko Dražen. 1946. – 1947. »Gjuro Armeno Baglivi«. *Medicinar*, 1: 39–42.
- Grmek, Mirko Dražen. 1953a. »Izveštaj o proučavanju građe za povijest medicine u Zadru u 1952. godini«. U: Kostrenčić, Marko (ur.). *Ljetopis za godine 1951–1952*, 15–147. Zagreb: JAZU.
- Grmek, Mirko Dražen (ur.). 1953b. *Uvod u medicinu*. Skripta po predavanjima profesora Štampara. Zagreb: Litografija Saveza studenata Jugoslavije (strojopis autograf).
- Grmek, Mirko Dražen. 1953c. »Život i djela Dinka Dubrovčanina, srednjovjekovnog liječnika i medicinskog pisca«. *Anali historijskog instituta u Dubrovniku*, 2: 217–233.
- Grmek, Mirko Dražen. 1957a. »Pioniri socijalne medicine«. *Medicinski glasnik*, 11: 443–448.
- Grmek, Mirko Dražen. 1957b. »Povijest medicine rada«. *Arhiv za higijenu rada*, 8: 128–165.
- Grmek, Mirko Dražen (ur.). 1957c. *Uvod u medicinu*. Skripta po predavanjima profesora Štampara. 2. izdanje. Zagreb: Izdanje Udruženja medicinara (strojopis autograf).
- Grmek, Mirko Dražen. 1958. »Razmatranja o osnovnim problemima i povijesnom razvoju gerontologije i gerijatrije«. U: Kogoj, Franjo (ur.). *Simplosion o gerontologiji*, 21–102. Zagreb: JAZU.
- Grmek, Mirko Dražen. 1959. »Quarantaine à Dubrovnik«. *Symposium Ciba*, 7: 30–33 (translations in German, English, Spanish, and Japanese).
- Grmek, Mirko Dražen. 1961. *Uvod u medicinu*. Beograd – Zagreb: Medicinska knjiga.
- Grmek, Mirko Dražen. 1962. »Proučavanje i nastava historije medicine u Jugoslaviji«. *Liječnički vjesnik*, 84 (1): 5–21.
- Grmek, Mirko Dražen (ur.). 1966. *U borbi za narodno zdravlje: izabrani članci Andrije Štampara*. Zagreb: Škola narodnog zdravlja »Andrija Štampar«, Medicinski fakultet.
- Grmek, Mirko Dražen. 1971. *Uvod u medicinu*. 2. prerađeno i prošireno izdanje. Beograd – Zagreb: Medicinska knjiga.
- Grmek, Mirko Dražen. 1980. »Le concept d'infection dans l'Antiquité et au Moyen Âge, les anciennes mesures sociales contre les maladies contagieuses et la fondation de la première quarantaine à Dubrovnik«. *Rad JAZU*, 384: 9–55.
- Grmek, Mirko Dražen, Marc Gjidara, Neven Šimac. 1993. *Etničko čišćenje*. Zagreb: Ljevak.
- Grmek, Mirko Dražen, Antun Budak (ur.). 1996. *Uvod u medicinu*. 3. prerađeno i dopunjeno izdanje. Zagreb: Nakladni zavod Globus.
- Grmek, Mirko Dražen. 2000. »Između povijesti ideja i društvene povijesti«. U: *Život, bolest i povijest. Teze i razmišljanja*, 50–54. Zagreb: HAZU.

- Grmek, Mirko Dražen. 2019a. »Dubrovnik: The Slavic Athens«. U: *Patologica Realities. Esseys on Disease, Experiments, and History*, 159–165. New York, Fordham University Press.
- Grmek, Mirko Dražen. 2019b. »The Causes and the Nature of Ageing«. U: *Patologica Realities. Esseys on Disease, Experiments, and History*, 86–103. New York, Fordham University Press.
- Gušić, Branimir (ur.). 1949a. »Iz nastupnog govora Andrije Štampara nakon izbora za predsjednika Akademije«. U: *Ljetopis za godine 1946-1948*, 46. Zagreb: JAZU.
- Gušić, Branimir (ur.). 1949b. »Obnova Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti«. U: *Ljetopis za godine 1946-1948*, 25–29. Zagreb: JAZU.
- Gušić, Branimir (ur.). 1949c. »I. Odjel za filozofiju i društvene nauke«. U: *Ljetopis za godine 1946-1948*, 12. Zagreb: JAZU.
- Gušić, Branimir (ur.). 1949d. »III. Odjel za prirodne i medicinske nauke«. U: *Ljetopis za godine 1946-1948*, 13. Zagreb: JAZU.
- Jerolimov, Vjekoslav i Stella Fatović-Ferenčić. 2025. »Development of the Institute for the History and Philosophy of Science during 65 years since its Foundation in 1960«. *RAD 567, Medical Sciences*, 70–71: 144–153.
- Jerolimov, Vjekoslav. 2025. »Stoljeće sveučilišne nastave stomatologije u Zagrebu – Pojava i uloga Eduarda Radoševića (1884.-1939.)«. 139–192. U: Veselinović, Velimir (ur.). *Prilozi za povijest Sveučilišta u Zagrebu*. Zagreb, FF Press, Hrvatska sveučilišna naklada.
- Karšulin, Miroslav (ur.). 1969. »Akademijini novi članovi. Mirko Dražen Grmek«. U: *Ljetopis za godinu 1966*, 196–205. Zagreb: JAZU.
- Kesić, Branko. 1961. »Nekrolog Andriji Štamparu«. U: Novak, Grga. *Ljetopis za godinu 1958*, 184–190. Zagreb: JAZU.
- Kogoj, Franjo (ur.). 1958. *Simposion o gerontologiji*. Zagreb: JAZU.
- Kostrenčić, Marko (ur.). 1955a. »Institut za medicinska istraživanja«. U: *Ljetopis za godinu 1953*, 67. Zagreb: JAZU.
- Kostrenčić, Marko (ur.). 1955b. »Odjel za historiju medicine«. U: *Ljetopis za godinu 1953*, 69. Zagreb: JAZU.
- Kostrenčić, Marko (ur.). 1956. »Institut za medicinska istraživanja«. U: *Ljetopis za godinu 1954*, 85–93. Zagreb: JAZU.
- Méthot, Pierre-Oliver. 2019. »Mirko Grmek's Investigative Pathway«. U: *Patologica Realities. Esseys on Disease, Experiments, and History*, 6–7. New York, Fordham University Press.
- Mirković, Mijo (ur.). 1963. »Odjel za matematičke, fizičke i tehničke nauke / Organizacijski rad«. U: *Ljetopis za godinu 1960*, 81–82. Zagreb: JAZU.
- Novak, Grga (ur.). 1960. »Odjel za povijest medicine«. U: *Ljetopis za godinu 1957*, 81–82. Zagreb: JAZU.
- Novak, Grga (ur.). 1961. »Odjel za povijest medicine«. U: *Ljetopis za godinu 1958*, 96–97. Zagreb: JAZU.
- Pećina, Marko i Stella Fatović-Ferenčić. 2017. »Uglednici u medicini – Poveznica Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti«. U: Pećina, Marko, Marijan Klarica (ur.). *Monografija medicinskog fakulteta u povodu stote obljetnice*, 201–204. Zagreb: Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Reiner, Elsa. 2008. »Šezdeseta obljetnica IMI«. *Arhiv za higijenu rada i toksikologiju*, 59, 319–322.
- Štampar, Andrija. 1940. *Higijena i socijalna medicina*. Zagreb: Tisak Zaklade tiskare Narodnih novina.
- Thaller, Ljudevit Lujo. 1931. »Zadaća historije medicine našeg narodnoga teritorija«. *Liječnički vjesnik*, 4, 446–451.
- Vouk, Vale. 1949. U: »Izbor Uprave odlukom I. izvanredne skupštine Akademije od 4. ožujka 1947«. U: Gušić, Branimir (ur.). *Ljetopis za godine 1946-1948*, 29. Zagreb: JAZU.

THE COLLABORATION BETWEEN ANDRIJA ŠTAMPAR AND MIRKO DRAŽEN GRMEK IN ESTABLISHING THE HISTORY OF SCIENCE IN CROATIA

Stella Fatović-Ferenčić

Institute for the History and Philosophy of Science
Croatian Academy of Sciences and Arts, Zagreb
stella@hazu.hr

Vjekoslav Jerolimov

Institute for the History and Philosophy of Science
Croatian Academy of Sciences and Arts, Zagreb
vjekoslav.jerolimov@gmail.com

ABSTRACT: The paper presents the role of Andrija Štampar (1888–1958) and Mirko Dražen Grmek (1924–2000) in the institutionalisation and professionalisation of the history of medicine/science in Croatia. Based on the *Yearbook* of the Yugoslav (today Croatian) Academy of Sciences and Arts for the 1950–1958 period, course notes (1953, 1957), manuals for the course Introduction to Medicine (1961, 1971, 1996), and secondary literature, we investigated the nature of their relationship. We established that Štampar, apart from his distinguished pedagogical authority, also played a significant role in securing Grmek's employment through the establishment of the Academy's Department for the History of Medical Sciences in 1952, an institution that marked an important starting point in the institutionalisation of the history of medicine in this region. The shaping of Grmek's teaching status at the University of Zagreb's School of Medicine in 1954 took place through his participation in Štampar's Introduction to Medicine course, after his habilitation as an unsalaried private lecturer of the history of medicine in the same year. Štampar's mentoring relationship with Grmek is evident in the transfer and encouragement of teaching and organisational skills, which Grmek developed in a new direction by shaping the history of science, a completely new discipline in the region. This scientific activity developed intensively within the Institute for the History of Natural, Mathematical and Medical Sciences, which Grmek founded in 1960, and continues to this day within the Institute for the History and Philosophy of Science of the Croatian Academy of Sciences and Arts, the successor of the earlier Institute. Štampar and Grmek built original domains of humanism in medicine and the broader social and international context, sharing similar humanistic and holistic views on medicine, history, and society.

Keywords: Andrija Štampar; Mirko Dražen Grmek; Division of History of Medical Sciences; Institute of History and Philosophy of Science; institutionalisation of the history of science; Croatia

Članci su dostupni pod licencijom Creative Commons: Imenovanje 4.0 međunarodna (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>). Sadržaj se smije umnožavati, distribuirati, priopćavati javnosti, prerađivati i koristiti u bilo koju svrhu, uz obavezno navođenje autorstva i izvora.